

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI DERĐİSİ
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES RESEARCHES

SOBBİAD

Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi

ISSN 2149-5858

Bu dergi 1302-7824 ISSN numaralı Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü dergisinin devamıdır. Dergi Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından yayımlanmaktadır.

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES RESEARCHES

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Adına Sahibi
Owner on Behalf Of Mugla Sıtkı Koçman University

Prof. Dr. Tuncay ÖĞÜN

Baş Editör/Editor

Doç. Dr. Ali BAYRAKDAROĞLU

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Sebahattin ÇEVİKBAŞ

Prof. Dr. Alfina SİBGATULLİNA

Prof. Dr. Gülay Ö. BEZER

Prof. Dr. Umut AVCI

Doç. Dr. Cafer TOPALOĞLU

Doç. Dr. Serap ÖZEN

Dergi Sekreteri/Editorial Secretary

Çağatay MİRGEN

Kapak Tasarım/Cover Design

Öğr. Gör. Özden IŞIKTAŞ

Baskı/Printing

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Rektörlüğü Matbaası

Muğla Sıtkı Koçman University Press

Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi (SOBBİAD) yılda iki kez yayınlanan hakemli bir dergidir. Bu dergide yayınlanan makalelerin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlara aittir. Dergide yer alan makalelerdeki görüş ve düşünceler yazarların kişisel görüşleri olup, hiçbir şekilde Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün veya Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nin görüşlerini yansıtmaz. Dergide yayınlanan makaleler kaynak gösterilmeden kullanılamaz. Dergi ASOS İndeks ve Open Academic Journals Index tarafından taranmaktadır.

Journal Of Social Sciences And Humanities Researches (SOBBİAD) is a refereed journal and published biannually. Authors are responsible for the content and linguistic of their articles. Articles published here could not be used without referring to the Journal. The opinions in the articles published belong to the authors only and do not reflect those of Muğla University and Muğla Sıtkı Koçman University Journal of Social Sciences. The journal is abstracted by ASOS and Open Academic Journals Index.

EDİTÖRDEN

Değerli okuyucular,

“KADIN ÇALIŞMALARI” özel sayısı ile karşınızdayız. Daha önceki sayılarda da bahsettiğimiz gibi bu sayımızı kadın çalışmalarına ayırdık. Buradaki en temel motivasyonumuz; kadın çalışmalarının artık akademik bir disiplin olarak kabul edilmesi ve bu noktada farkındalık yaratmaktır. Kadın araştırmaları ve toplumsal cinsiyet konuları üzerine sosyal bilimlerin farklı disiplinlerinde kaleme alınmış 10 adet makaleyi incelemelerinize sunuyoruz.

Her biri birbirinden değerli olan yazarlarımız; kadın ve ekonomi, kadın ve sosyoloji, kadın ve tüketim, kadın ve yönetim, kadın ve toplumsal cinsiyet, kadın ve liderlik, kadın ve sanat ve kadın ve edebiyat gibi alanlarda hem teorik hem de ampirik çalışmalar yapmışlardır. Feminist teori kapsamında masallarda kadın algısı, tarihte klasik dönemde hanedanlık ve kadın yöneticiler, Safiye Ali'nin hayatı, kavramsal sanatta kadın simgesi, iş hayatında kadının toplumsal cinsiyet algısı, kadın cinayetleri, kuşaklar bağlamında kadınların tüketim alışkanlıkları, kadına yönelik şiddet ve kadının finansal okuryazarlığı gibi başlıklarla “kadın” kavramı noktasında okuyucuya yeni ufuklar açtığımızı düşünüyoruz.

Bu çalışmanın yayın hayatına kazandırılmasında emeğe geçen herkese sonsuz teşekkür ederim. Sunuş yazısını yazan ve kadın çalışmaları ve toplumsal cinsiyet konusunda önemli bir bilim insanı olan değerli akademisyen Doç. Dr. Saniye Dedeoğlu'na da ayrıca teşekkür ederim.

Selamlar,

Doç. Dr. Ali BAYRAKDAROĞLU

Editör

SUNUŞ

Akademik Bir Disiplin ve Ötesi: Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları

Saniye Dedeođlu¹

Kadın hareketinin tarihi 19. yüzyılın sonlarına kadar geri gitse bile kadın çalışmalarının bir akademik disiplin olarak ortaya çıkması ise daha yenidir. İkinci dalga feminizm olarak bilinen ve kadının kamusal alanda erkeklere göre haklarını sorgulayan liberal feminist dalga sonrası özel alanda kadın ve erkeğin güç ilişkilerine ve erkek egemen sosyal ve kültürel kurumsal yapılara odaklanan radikal feminist hareketi takiben ortaya çıkmıştır. Kadın çalışmalarının özellikle sosyal bilimler alanında yaygın kabul gören ve erkeğin bütün toplumu temsil ettiğine ilişkin gizil varsayımı sorgulaması ile başlayan süreç başta sosyoloji olmak üzere tarih, ekonomi ve psikoloji gibi birçok akademik disiplini derinden etkilemiştir. Kadın çalışmaları 1970'lerden itibaren yaşanan post-modernist yaklaşımları da besleyecek şekilde, toplum ve kültürlerin eril tahakküm altında şekillenen yapılarına ve bilme şekillerine meydan okuyarak kadın-merkezli bilme ve anlama biçimlerinin geliştirmesi için katkı sunmaktadır. Üniversitelerde kurulan kadın çalışmaları ve araştırma merkezleri kadın konusunun çok boyutlu interdisipliner bir şekilde ele alınışını hızlandıran bir etki yaratmıştır.

Kadın çalışmaları erkek egemen bilgi üretme ve bilme biçimlerini değiştirirken, toplumsal cinsiyet araştırmaları ise kadın erkek arasındaki eşitsizliklere odaklandığından güç ilişkilerini ve toplumlarda, kültürlerde ve devletlerin işleyişine içkin olan alanlarda egemen politik güçleri anlamayı hedefler. Ki bu konular sanat, edebiyat, sosyal ve ekonomik ve kültürel disiplinleri gibi birçok akademik alanı kapsar. Kadınların erkeklere göre farklı toplumsal konumlarının nedenleri ve bu ikincil konumları yeniden üreten bütün toplumsal yapı, kurum ve süreçler toplumsal cinsiyet araştırmalarının konusu olabilmektedir. İrk, etnik ve sınıf temelli ayrımlarla etkileşim içinde olan toplumsal cinsiyet, bu eşitsizlik yaratan nedenlerin ayrı ayrı ele almaktan ziyade iç içe geçmişlikleri ve bağlantıları akademik analiz ve araştırmaya dahil etmenin elzem olduğuna dikkat çekmektedir. Bu yapısal anlam değişiminin yanı sıra toplumsal cinsiyet araştırmaları toplumsal cinsiyet konusunun sadece kadın odağını kaydırarak erkeklerin ve erkekliğin ve farklı cinsel yönelime sahip bireyleri de çalışma konularına dahil ederek disiplinin entelektüel boyutunu genişletmektedir. Son yıllarda ise bu konulara beyaz olmak, ekolojik feminizm, materyalist feminizm ve teknik bilimlerde eklenmiştir.

Toplumsal cinsiyet, hem toplumsal ilişkilerin hem de toplumsal ayrımların daha iyi anlaşılmasını ve tanımlanmasını kolaylaştıran ampirik ve teorik bir kavramsallaştırma. Toplumsal cinsiyet kavramı başlangıçta cinsiyet kavramının sınırlılığında, yani cinsler arasında var olan farklılıkları sadece biyolojik temelli olarak tanımlamanın sınırlamasından kurtulmak için kullanılmıştır. Yani toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkekler arasındaki farklılıkların sadece biyolojik farklılıklar olmadığını vurguladığı gibi, bu biyolojik farklılıkların sonucu olarak ortaya çıkan sosyal ve kültürel değerlerin oluşturduğu farklılıkları işaret etmek için kullanılmıştır. Böylece toplumsal cinsiyete ilişkin kategoriler, örneğin kadınlık ve erkeklik kavramına içkin olan davranışlar, kişilik özellikleri, roller, tümü aslında sosyal ve kültürel bir dizi yapı dolayında oluşturulmuş kategorilerdir. Bu

¹ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

kategoriler toplumsal olarak oluşturuldukları ölçüde, sabit ve evrensel tanımlara sığdırılmazlar, tam tersine toplumsal değişim sürecinde değişip, dönüşürler (Nicholson, 1994).

Toplumsal cinsiyet kavramının farklı bir kullanımı, kadınla erkek arasındaki ayrımın ilişkisel boyutlarını ortaya çıkarmak için geliştirilmiştir. Bu kavramı sosyal ilişki olarak açıklayan yaklaşım aslında, kadın ve erkek olmanın, kadın ve erkeklerin toplumdaki kaynaklara erişimi, bunların kullanım hakkı ve bu hakların kontrolü alanlarında yeniden üretildiğini tanımlamaktadır (Kandiyoti, 1998). Kadın ve erkek olmak gibi heterojen sosyal kategoriler, toplumsal cinsiyet kavramının bu anlamı ile açıklanmaya çalışılmıştır. Kadın-erkek olmaya ilişkin kimlikler ve bu kimliklere tekabül eden farklılıklar, hem üzerinde sürekli mücadele edilen hem de çelişkili alanlara denk düşmektedir. Yine, bu kadın ve erkek olmak kategorileri içinde yer alan ilişkiler ve farklılıkların analizi belirli bir tarihsel ve sosyal çerçevede içinde değişiklikler göstermektedir (Moore, 1994; Nicholson, 1994).

Toplumsal cinsiyet kavramının son zamanlardaki kullanımı, sosyal bilimlerdeki post-modern tartışmalardan yakından etkilenmiştir. Bu tartışmalar çerçevesinde farklılığa, marjinalliğe ve 'ötekine' yapılan vurgudan dolayı, toplumsal cinsiyet kavramı önemli analiz birimlerinden biri haline gelmiştir. Toplumsal cinsiyet kavramı "kadın ve erkek arasındaki her türlü sosyal olarak yaratılan farklılığa hitap ettiği gibi, aynı zamanda kadın ve erkeğin biyolojik farklılıklara ithaf edilen her türlü sosyal ayrımlaştırmayı da kapsamaktadır" (Nicholson, 1994:79). Post-modern yazarlar toplumun, sadece kişilik kalıplarını, davranışları ve sosyal rolleri etkilemekle kalmayıp aynı zamanda cinsiyetin kavramlaştırılma biçimini de etkilediğini öne sürmektedirler. Post-yapısalcılar içinde yer alan feminist yazarlardan Butler ve Scott toplumsal cinsiyet kavramını daha da öteye taşımışlardır (Butler ve Scott, 1992). Onlara göre, varolan kurumsal güçlerin cinsler arasında yarattığı eşitsizliklerin ötesinde, toplumda varolan cins temelli işbölümü hem eşitsizlikler ve hem de baskılar yaratırken, bu durum erkekler için avantajlı konumlar oluşturmaktadır. Varolan toplumsal cinsiyet kimlikleri, bazı kimlikleri (maço erkek, heteroseksüellik gibi) görünür ve doğal kılarken, bazılarını karşı ayrımcılığa neden olmaktadır. Bütün güç ilişkilerinde bir cinsiyet temeli olduğunu kabul ederek, Butler ve Scott şunu ifade etmektedirler; kadın-erkek; dişil-eril gibi cinsiyete dayalı ayrımlaşmaya işaret ederken, unutmamalıyız ki bu ayrımlar sadece bazı söylemsel (discursive) yapıların özel birer sonuçlarıdır.

Hem kadın çalışmaları hem de toplumsal cinsiyet araştırmaları günlük hayatta, küresel düzeyde kültürel, ekonomik ve sosyal olarak yaşanan eşitsizlikleri anlamak ve açıklamak için ortaya çıkmıştır. Ve bu çabanın sonucu olarak tarih, edebiyat, fen bilimleri, sosyoloji ve ekonomi gibi disiplinlerin bilgi üretme biçimleri derinden etkilenmiştir. Bu gelişme sadece interdisipliner çalışmaların ortaya çıkmasına değil ama kadın ve toplumsal cinsiyet kavramlarının anaakımlaşmasına da neden olmuştur. Bu ana-akımlaştırma çabalarının sadece akademik çalışmaları değil ulusal ve küresel politika (AB, BM gibi) yapıcılarının politikalarını da yakından etkilediğini görmek mümkündür.

Kaynakça

Butler, J. ve J. Scott (der.) (1992) *Feminists Theorize the Political*, Routledge, Londra

Kandiyoti, D. (1998) "Gender, power and contestation: Rethinking bargaining with patriarchy"
C.Jackson and R. Pearson (der.) *Feminist Visions of Development: Gender Analysis and Policy*
içinde, Routledge, Londra ve New York

Moore, H. (1994) *A Passion for Difference*, Polity Press, Cambridge

Nicholson, L. (1994) "Interpreting gender", *Signs*, vol. 20, no.1, ss.79-105

*Bilim Danışma Kurulu/Science Advisory Board**

- Prof. Dr. Mehmet Marangoz**
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
- Prof. Dr. Adnan Diler**
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
- Prof. Dr. Ayşe AYDIN**
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
- Prof. Dr. Bayram AKÇA**
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
- Prof. Dr. Bayram COŞKUN**
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
- Prof. Dr. Erkan POYRAZ**
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
- Prof. Dr. Famil ŞAMİLOĞLU**
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
- Prof. Dr. Gülşar Kurt GÜMÜŞ**
Dokuz Eylül Üniversitesi
İşletme Fakültesi
- Prof. Dr. Muzaffer DEMİR**
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
- Prof. Dr. Nurşen ADAK**
Akdeniz Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
- Prof. Dr. Turgut Yiğit**
Ankara Üniversitesi
Dil Ve Tarih Coğrafya Fakültesi
- Doç. Dr. Adem ÖGER**
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi

- Doç. Dr. Burhan KILIÇ**
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Turizm Fakültesi
- Doç. Dr. Doğan Kutukuz**
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Turizm Fakültesi
- Doç. Dr. Özlem KIRLI BAYDUR**
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
- Doç. Dr. Serap Özen**
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
- Doç. Dr. Yıldırım KIZGIN**
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
- Dr. Öğr. Şerife Durmaz**
Akdeniz Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
- Dr. Öğr. Üyesi Binnaz Koca**
İnönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
- Dr. Öğr. Üyesi Çağlar Özbek**
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
- Dr. Öğr. Üyesi Çisel Ekiz Gökmen**
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
- Dr. Öğr. Üyesi Funda BAYRAKDAROĞLU**
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
- Dr. Öğr. Üyesi Gaye Gökalp Yılmaz**
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
- Dr. Öğr. Üyesi Gül AKTAŞ**
Pamukkale Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi

*İlgili sayıda hakemlik yapan öğretim üyeleri de listeye dahil edilmiştir. Sıralama alfabetik olarak yapılmıştır.

İÇİNDEKİLER

1	Funda BAYRAKDAROĞLU, Çağlar ÖZBEK	1
	Kadınların Tüketim Alışkanlıklarının Kuşaklararası Boyutu, <i>Derleme / Review Paper</i>	
2	Serap ÖZEN, Damla CAN	13
	İnsan Kaynakları Yöneticilerinin İşyerinde Toplumsal Cinsiyet Algıları, <i>Araştırma Makalesi / Research Paper</i>	
3	Didem KONYA	35
	Türkiye'nin İlk Türk Kadın Doktoru: Safiye Ali ve Çalışmaları, <i>Araştırma Makalesi / Research Paper</i>	
4	Sait YILDIRIM	55
	Hak, Cinayet ve Politika Üçgeninde Kürtaj Hakkı, <i>Derleme / Review Paper</i>	
5	Mualla KÖSEOĞLU	77
	Kadına Yönelik Şiddet Sorununun Sosyalleşme Süreci ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Değerlendirilmesi, <i>Derleme / Review Paper</i>	
6	Ali BAYRAKDAROĞLU, Seranay BİLGE	97
	Finansal Eğitimin Finansal Okur-Yazarlık Üzerindeki Etkisi: Muğla İlinde Kadınlara Yönelik Bir Araştırma, <i>Araştırma Makalesi / Research Paper</i>	
7	Muzaffer DEMİR	121
	Klasik Dönem (MÖ 500-300) Halikarnassos Kentinde Hanedanlık ve Kadın Yöneticiler, <i>Araştırma Makalesi / Research Paper</i>	
8	Ü. Ilgaz (ÖZGEN) TOPCUOĞLU	135
	Kavramsal Sanatın Öncüsü Marcel Duchamp'ın Çalışmalarında Kadın İmgesi, <i>Araştırma Makalesi / Research Paper</i>	
9	Evrin ERSÖZ KOÇ	149
	Liberating Serpentine Goddesses on the Borderlands: Cherrie Moraga's Feminist Architecture in The Hungry Woman: A Mexican Medea, <i>Araştırma Makalesi / Research Paper</i>	
10	Jülide ERKEN	163
	Feminist Teori Işığında Muğla Masallarında Kadın Algısı, <i>Araştırma Makalesi / Research Paper</i>	
